

Абылқаятова Ұ.А.
Alikhan Bokeikhan University
Қазақстан, Семей қаласы
e-mail: ulzhan.abylkayatova@mail.ru

«ЛУДОМАНИЯ: ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҚҰМАР ОЙЫНДАРДЫҢ ЗАРДАБЫ»

Аннотация. Мақалада Қазақстан Республикасының «Ойын бизнесі туралы» Заңы және Қазақстан Республикасының Әкімшілік кодексіндегі жауапкершілікті белгілейтін нормаларына талдау жасалған. Тақырып бойынша, сондай-ақ заңсыз ойын бизнесімен тиімді күресуге бағытталған Қазақстан Республикасының «Ойын бизнесі туралы» Заңы және Қазақстан Республикасының Әкімшілік кодексін жетілдіру бойынша белгілі бір ұсыныстар жасайды.

Түйін сөздер: ойын бизнесі, заңсыз ойын бизнесі, әкімшілік жауапкершілік, ойынға тәуелділік, ойын аймақтары, Қазақстан Республикасының «Ойын бизнесі туралы» Заңы, Қазақстан Республикасының Әкімшілік кодексі, ойын мекемелері.

Абылқаятова Ұ.А.
Alikhan Bokeikhan University
Қазақстан, Семей
e-mail: ulzhan.abylkayatova@mail.ru

«Лудомания: последствия азартных игр в Казахстане»

Аннотация. В статье проведен анализ норм Закона Республики Казахстан «Об игорном бизнесе» и Административного кодекса Республики Казахстан, устанавливающих ответственность. По теме, а также по совершенствованию закона Республики Казахстан «Об игорном бизнесе» и Административного кодекса Республики Казахстан, направленных на эффективную борьбу с незаконным игорным бизнесом.

Ключевые слова: игорный бизнес, нелегальный игорный бизнес, административная ответственность, игровая зависимость, игровые зоны, Закон Республики Казахстан «Об игорном бизнесе», Административный кодекс Республики Казахстан, игорные учреждения.

Abylkayatova U.A.
Alikhan Bokeikhan University
Kazakhstan, Semey
e-mail.ru: ulzhan.abylkayatova@mail.ru

«Ludomania: the consequences of gambling in Kazakhstan»

Abstract. The article analyzes the norms of the law of the Republic of Kazakhstan "On gambling" and the Administrative Code of the Republic of Kazakhstan establishing liability. Makes certain proposals on the topic, as well as on improving the law of the Republic of Kazakhstan "On gambling" and the Administrative Code of the Republic of Kazakhstan, aimed at effectively combating illegal gambling.

Key words: gambling, illegal gambling, administrative responsibility, game addiction, gaming zones, the law of the Republic of Kazakhstan "on gambling", the Administrative Code of the Republic of Kazakhstan, gambling institutions.

Құмар ойындарға тәуелділік – сөзбе-сөз аударғанда «жынды болғанша ойнау» – патологиялық құмар ойындарға тәуелділік ретінде де белгілі. Бұл адамның бақыланбайтын және шамадан тыс құмар ойындарынан зардап шегетін психологиялық жағдайын сипаттау үшін қолданылатын медициналық термин, ол күрделі жеке, әлеуметтік және қаржылық мәселелерге әкелуі мүмкін. Құмар ойындарға тәуелді адамдарда құмар ойындарға қарсы

тұруға болмайтын құштарлық пайда болады, көбінесе ақша үшін, құмар ойындарын бақылай алмайды және көбінесе құмар ойындарға жоспарлағанынан көбірек уақыт пен ақша жұмсайды.

Құмар ойындарға тәуелділік көбінесе депрессиямен, алаңдаушылықпен және үмітсіздікпен, әсіресе жоғалтқаннан кейін жүреді. Пациенттер көбінесе құмар ойындарын жақын адамдарынан жасырады және шығындар

мен қарыздарды жасыру үшін өтірікке бейім келеді. Мұндай науқастар әлеуметтік оқшауланумен және ауыр психикалық бұзылулардың одан әрі дамуымен, соның ішінде суицидпен сипатталады.

Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы 2018 жылы еңгізген жаңа ICD-11 ауру классификациясы ойынға тәуелділікті екі түрлі диагнозға бөлді. Ойынның бұзылуы – бұл бейне ойындар мен компьютерлік ойындарға, соның ішінде онлайн ойындарға тәуелділік және құмар ойындарға тәуелділік, патологиялық құмар ойындар (Gambling Disorder) – құмар ойындарға, оның ішінде спорттық бәс тігуге, казиноға және құмар ойындардың басқа да түрлеріне тәуелділік болып табылады.

Құмар ойындарға тәуелділікке кім көбірек бейім? Әдеттегі құмар ойынға тәуелді адамның портреті қандай?

Жалпы, әртүрлі эпидемиологиялық зерттеулерге сәйкес, планетадағы әрбір сегізінші ересек адам құмар ойындарға бейім және үнемі ойнайды. Бұл әртүрлі жастағы, жыныстағы, әлеуметтік мәртебедегі және білімдегі адамдар. Құмар ойындарға тәуелді адамның жалғыз портреті жоқ, бірақ бұл тәуелділіктің даму қаупін арттыратын бірқатар факторлар бар.

Статистикаға сәйкес, ер адамдар әйелдерге қарағанда құмар ойындарға тәуелділікке бейім келеді.

Дәрігерлердің тәжірибесінде қандай құмар ойындарға тәуелділер кездеседі?

Көбінесе бұл бастапқыда жақсы табысы бар, көпшілігінің ақыл-ойы мен білімі жақсы, ауқатты отбасынан шыққан жастар болып келеді.

Қазіргі уақытта нашақорлықтың химиялық және химиялық емес, яғни құмар ойындарға тәуелділіктің алкоголизммен, нашақорлықпен үйлесуі аралас түрлері бар адамдар көмекке көбірек жүгінуде. Құмар ойындарға тәуелді әйелдердің саны артып келеді.

Құмар ойындарға тәуелділердің арасында балалар бар ма? Олар қалай емделеді?

Патологиялық құмар ойындары бойынша бақылауда тұрған кәмелетке толмағандар жоқ. Балалар мен жасөспірімдерде құмар ойындарға тәуелділіктің даму қаупі бар, әсіресе қазіргі заманғы компьютерлік және мобильді ойындар әлемінде, онлайн құмар ойындар және интернет арқылы оңай қол жетімді құмар ойындар болып есептеледі. Балалар мен жасөспірімдер арасындағы құмар ойындар проблемасы барған сайын өзекті бола түсуде және назар аударуды қажет етеді.

Балалар мен жасөспірімдерде құмар

ойындарға тәуелділікті емдеу үшін ересектерді емдеуге ұқсас, бірақ жас тобының ерекшеліктерін ескере отырып, түрлі тәсілдер қолданылады.

Ата-аналар қандай белгілерге назар аударуы керек және олар құмар ойындарға тәуелділікті қалай анықтауға болады?

Жинақтардың күрт төмендеуі, қарыздардың пайда болуы, құмар ойындарға жұмсалған түсініксіз үлкен көлемдегі ақшалар. Адам оқшауланып, жалғыз немесе онлайн құмар ойындарға көбірек уақыт жұмсайды. Агрессия, ашуланшақтық, жүйкелік сияқты мінез-құлықтың әдеттен тыс өзгерістері. Кәдімгі құмар ойынға тәуелді адам өз әрекеттерін жасыра бастайды, уақытын қалай өткізетіні туралы немесе құмар ойындары туралы айтпайды. Ұйықтау проблемалары (ұйқысыздық немесе тым көп ұйықтау) және тәбеттің өзгеруі (жеткілікті тамақтанбау немесе тым көп тамақтану) болуы мүмкін. Ақшаны немесе құндылықтарды жоғалту, алдау және өтірік айту. Бұрынғы хоббиге, достарға немесе қызығушылықтарға қызығушылық жоғалту.

Неліктен құмар ойындарға тәуелділік қауіпті?

Қиын отбасылық және әлеуметтік мәселелер: отбасындағы жанжалдар, жақын адамдармен қарым-қатынастың бұзылуы, адамның кәсіби және жеке өміріндегі проблемалар. Құмар ойындарға тәуелділік емдеуді қажет ететін психикалық ауру екенін атап өткен жөн. Адам неғұрлым тезірек көмек сұраса, соғұрлым сауығу мүмкіндігі және өмір сүру сапасы жақсарады.

Құмар ойындарға тәуелділік немесе ойынға деген ауыртпалық мәселесі әлемдегі көптеген адамдар үшін үшінші мыңжылдықтың проблемасы болып табылады. Кейбір штаттар құмар ойындарға тәуелділіктің ауқымын бағалап, оны қылмыстық заңға тыйым салды, ал басқа штаттар мұндай хоббиден түсетін кірісті миллиондаған доллар деп есептеді [1,16-18].

ҚР «Ойын бизнесі туралы» 2007 жылғы 12 қаңтардағы № 219 Заңымен казино мен ойын автоматтары залдары Алматы облысындағы Қапшағай су қоймасының жағалауында және Ақмола облысының Бурабай ауданынан басқа, казино мен ойын автомат залдарын ҚР барлық басқа аумақтарында тыйым салынды [2].

Сондай-ақ, ҚР Ойын бизнесі туралы заңнамасын бұзғаны үшін әкімшілік жауапкершілік көзделген (ҚР Әкімшілік құқық бұзушылық туралы Кодексінің 445-бабы) [3].

ҚР Қылмыстық кодексінің 307-бабына сәйкес, ойын мекемесін заңсыз ұстағаны немесе

ойын бизнесі саласындағы қызметті заңсыз ұйымдастырғаны, сол сияқты заңсыз ойын бизнесі үшін үй-жайлар бергені немесе заңда белгіленген орындардан тыс құмар ойындарды ұйымдастырғаны және өткізгені, не ойын бизнесі саласындағы қызметті лицензиясыз жүзеге асырғаны үшін қылмыстық жауапкершілік көзделген [4].

Елімізде 350 мыңнан астам қазақстандық азамат құмар ойындарға тәуелді. Мәжілістегі "АМАНАТ" фракциясының кеңейтілген жиынында лудоманияға қарсы тұру әдістері мен букмекерлік кеңселердің қызметін реттеу мәселелері талқыланған болатын. Ойын бизнесі, лотерея және букмекерлік кеңселер қызметі мәселелері бойынша заң жобасын дайындауға бастамашы болды. Қазіргі таңда Қазақстанда ойынқұмарлық індеттей өршіп, ұлттық қауіпсіздікке қатер төндіре бастады.

Лудомания – ХХІ ғасырдың өршіп тұрған дерті. Миллиондаған адам құмар ойындардан зардап шегеді. Бүгінде бәс тігу мектеп қабырғасынан басталып жатыр. Барлық ойын онлайн, жұртшылыққа оңай қолжетімді. Сондықтан Мемлекет басшысы бұл тақырыпты Қауіпсіздік кеңесінің отырысында көтеріп, құмар ойындарды шектеуге қатысты міндет қойды. Енді депутаттар мұны заң жүзінде бекітуі керек.

2021 жылдан бері 17 букмекерлік кеңсе өз еркімен лицензиясын қайтарған, ал ойын бизнесі субъектілерінің саны 2 есеге, яғни 71-ден 28-ге дейін қысқарған. «Бүгінде ел аумағында ойын бизнесімен айналысуға рұқсат ететін 28 лицензия берілген. Оның ішінде, 5 казино, 8 ойын автоматтары залы, 13 букмекерлік кеңсе және 2 тотализатор бар. Мемлекеттік органдардың ойынға тәуелділік пен заңсыз ойын бизнесіне қарсы күрестегі жұмыстарын сынға алуға болады. Мысалы, құмар ойынның салдарынан ерлі-зайыптының 10-ының 7-еуі ажырасып жатыр. Өткен жылы Қазақстанда 3676 адам өз-өзіне қол жұмсаған, оның әрбір бесіншісінің себебі – құмар ойынға тәуелділік болып табылады.

Үкімет ойын бизнесін ұйымдастырушылар мен олардың лоббистеріне қатысты қандай да бір нақты шешім қабылдап жатқанын көрмей отырмыз. Букмекерлік кеңселер интернеттегі және БАҚ-тағы жарнамаға миллиардтаған теңге қаражат құяды. Әлеуметтік желі букмекерлік кеңселердің жарнамасына толы. Одан қалса, қоғам белсенділері мен пікір көшбасшылары бұл саланы дамытуға дайын.

2 кодекс пен 7 заңға 50-ден астам өзгертулер дайындалды. Атап айтқанда, алимент, салық және несие бойынша

борышкерлер тізілімінде тұрған жеке тұлғалардың құмар ойын ойнауына тыйым салуды енгізу ұсынылып отыр. Заңды тұлғалар рұқсат етілген жасқа толмаған адамдарды құмар ойынға тартқаны үшін әкімшілік жауапкершілікке, сондай-ақ онлайн-казино ұйымдастырғаны үшін қылмыстық жазаға тартылады. Сонымен қатар лотоматикалық машиналарды елге әкелуге және тұрғын үйлерде, дүкендерде, медициналық және білім беру мекемелерінде орнатуға тыйым салу ұсынылады. Құмар ойын ойнауға болатын жас шегі 25 жасқа дейін артады. Ойын бизнесін ұйымдастырушылар өз ақпараттық-қаржылық жүйелерін мемлекеттік кірістер органдарының аппараттық кешенімен біріктіруі керек. Осылайша, мемлекет барлық қаржылық операцияны бақылап отырады. Негізгі мақсат – азаматтарды ойынға тәуелділіктен және отбасыларды оның теріс салдарынан қорғау болып табылады.

Бүгінгі таңда Қазақстандағы заңсыз ойын бизнесімен күрес мәселелері бойынша барлық заңнамалық өзгерістерге оң баға бере отырып, заң нормаларында әлі де белгілі бір олқылықтар бар екенін атап өткен жөн. Сондай-ақ, заңға қайшы келетін ойын бизнесін жарнамалайтын блогерлерімізге жазаны күшейту қажет.

Сондықтан, біздің ойымызша, азамат не нәрсеге бей-жай қарамайтын болса, дұрыс әділеттілік сезімін, құқықтық түсінікті қалыптастыруға, құқықтық мәдениетті арттыруға, белсенді азаматтық ұстанымды дамытуға бағытталған халық пен мемлекеттің кешенді жүйелі жұмысы қажет [5].

Әдебиеттер

1. Бельх А.Н. Шетелде құмар ойындарға тәуелділік мәселелерін шешу тәжірибесі // «Құмар ойындарына тәуелділік. Мифтер және шындық»// Дж.«Наркология». - №4. - 2004.- 16-18 б.
2. «Ойын бизнесі туралы» Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 12 қаңтардағы N 219 Заңы // АЖ «Параграф».
3. ҚР Әкімшілік құқық бұзушылық туралы Кодексі 2014 жылғы 5 шілдедегі № 235-V ҚРЗ.
4. Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі 2014 жылғы 3 шілдедегі № 226-V ҚРЗ.
5. Қазақстанда 25 жасқа толмағандардың құмар ойын ойнауына тыйым салу ұсынылды. <http://ernur.kz/kazakstan/kazakstanda-25-zhaska-tolmaghandardyn-kumar-oiyn-oinauyna-tyiym-salu-usynyldy> (қаралған күні: 09.11.2023).

References

1. Belyh A.N. Shetelde құмар oյндарға tәueldilik мәselelerin sheshu tәzhiribesi // «Құмар oյндарына tәueldilik. Mifter zhәne shyndyқ»// Dzh.«Narkologija». - №4. - 2004.- 16-18 b.
2. «Oյn biznesi turaly» Қазақстан Respublikasynың 2007 zhylyry 12 қаңtardary N 219 Заңы // AZh «Paragraf».
3. ҚР Әkimshilik құқық бұzushyлық turaly Kodeksi 2014 zhylyry 5 shildedegi № 235-V ҚRZ.
4. Қазақстан Respublikasynың Қылмыстық kodeksi 2014 zhylyry 3 shildedegi № 226-V ҚRZ.
5. Қазақстанда 25 zhaska tolmaғандардың құмар oյn oйнauына tyjым салu ұsynyldy. <http://ernur.kz/kazakstan/kazakstanda-25-zhaska-tolmaghandardyn-kumar-oiyn-oinauyna-tyiym-salu-usynyldy> (қаралған күні: 09.11.2023).

Сведения об авторах

Абылқаятова Ұлжан Асанқызы

Лауазымы: заң ғылымдарының магистрі, мемлекеттік-құқықтық пәндер кафедрасының оқытушысы, Alikhan Bokeikhan University

Пошталық мекен-жайы: 071400-071417, Қазақстан Республикасы, Семей қаласы, Абая 94 к.

Ұялы. тел: +77474124407

E-mail: ulzhan.abylkayatova@mail.ru

Абылқаятова Ұлжан Асанқызы

Должность: магистр юридических наук, преподаватель кафедры государственно-правовых дисциплин, Alikhan Bokeikhan University

Почтовый адрес: 071400-071417, Республика Казахстан, г.Семей, ул. Абая 94

Сот. тел: +77474124407

E-mail: ulzhan.abylkayatova@mail.ru

Abylkayatova Ulzhan Asankyzy

Position: master of law, teacher of the Department of state and legal disciplines, Alikhan Bokeikhan University

Mailing address: 071400-071417, Republic of Kazakhstan, , st. Abaya 94

Mob.phone: +77474124407

E-mail: ulzhan.abylkayatova@mail.ru